

משה חיים פלח

בשיטת הרמב"ם בדין יבמה שנפלה לפני מוכה שחין

והנה שיעת רש"י צפרק החולץ (לע ז) דהך דינא אינו דוקא צמוכה שחין אלא הוא דדין בכל אמתלא וז"ל רש"י שם, ומיכו היכא דהוא לצי לייצומי ואיכו אמרה לא צעינא ליה ואמרה דברים ניכרים אי מלינו לאטעווייה ולומר לו חלוץ לה ע"מ שתתן לך מאתים זוז מטעינן ליה ואי לא כפינן ליה וחליץ דאמר רב ששת מנין ליצמה שנפלה לפני מוכה שחין שאין חוסמין אותה ולא תימא מוכה שחין דוקא אלא כל אמתלא שתתן לדצריה דאמר צהמדיר (עו א) מעשה צליידן צבורסי שמת ולו אח צורסי ואמרו חכמים יכולה שתאמר לאחיד הייתי יכולה לקבל ולך איני יכולה לקבל ועוד פסקינן הלכתא צאע"פ (סד א) כותצין אגרת מרד על ארוסה ואין כותצין אגרת מרד על שומרת יצם ומכל הלין טעמי כפינן ליה דחליץ ושקלה כתוצה כו' עכ"ל, ומצואר דצדרי רש"י דשקלה אף כתוצה [ויעוין צראשוניס שם דנחלקו על רש"י דלא שמעינן אלא צמוכה שחין דהוא מאלו דכופין להוציא].

אולם יעוין צרמז"ס לקמן שם (ה"ד) וז"ל כל יצמה שאמרנו שדינה שתחלוץ ולא תתיצם הרי זו נוטלת כתוצתה אם יש לה כתוצה כשאר כל האלמנות, וכן אם היה יצמה מוכה שחין או שיש צו שאר מומי אנשים חולץ

אמר רב ששת אמר רבי אלעזר משום רבי אלעזר צן עזריה מנין ליצמה שנפלה לפני מוכה שחין שאין חוסמין אותה שנאמר לא תחסום שור צדישו וסמך ליה כי ישצו אחיס יחדיו, ופירש רש"י שאין חוסמין אין סותמין טענותיה לכופה להתיצם לו אלא כופין אותו וחולץ, ומצואר דס"ד דכופין אותה אף להתיצם, ואשמועינן דאין כופין אותה להתיצם אלא אדרצב כופין אותו לחלוץ, אך לשון תוס' (ד"ה דכתיב) דצלאו קרא הו"א דחוסמין אותה ולא יחלוץ לה על כרחו, ומצואר דלא ס"ד דכופין אותה להתיצם אלא דס"ד דאין כופין אותו לחלוץ.

והנה הרמז"ס (פ"צ מייצום וחליצה ה"י) כתב וז"ל יצמה הראויה ליצום שלא רצת להתיצם דינה כדין מורדת על צעלה וכופין את יצמה לחלוץ לה ותלא צלא כתוצה עכ"ל, וצואר המגיד משנה שם דהרמז"ס אזיל לטעמיה צהלכות אישות פי"ד (ה"ח) שכופין את הצעל לגרש אשתו כשהיא מורדת ואומרת מאים עלי וכ"ש ציצמה שכופין היצם לחלוץ לה, והיינו דשיעצודה דיצמה ליצם לא עדיף משיעצודה דאשה לצעלה, וכל דצאשה כופין לגרש ה"ה ציצם כופין לחלוץ.

מאישות ה"ז) חכמים הם שתיקנו כתובה לאשה כדי שלא תהיה קלה צעינו להוליאה עכ"ל] והיאך מפרש כך דרשא לענין חיוצ כתובה והניח צ"ע.

ונראה לזאר, דהנה יעוין צב"ג (כל יצום וחליה עמי שיט) שכתב וז"ל ואי אמרה יצמה לא ניחא לי ציצם לא מיצם לה צעל כורחה, דאמר רב ששת משום רבי אלעזר בן עזריה מנין ליצמה שנפלה לפני מוכה שחין שחין חוסמין אותה שנאמר לא תחסם שור צדישו וסמך ליה כי ישצו אחים יחדיו, וכי אמרה לא ניחא לי ציצם לית לה כתובה, דכי אמור רבנן אית לה כתובה הני מילי כי נפלה לפני מוכה שחין דלא חסמינן לה אצל לאו מוכה שחין חסמינן לה ואי לא מייצמה פקעה כתובתה מינה, ואית רבנן דפליגי ואמרי מכל מקום מיצעי למיתן לה כתובה צין דנפל קמי מוכה שחין צין דלא נפל קמי מוכה שחין עכ"ל, ודצריו לריכיס ציאור, דמריש דצריו מצואר דמהך קרא ילפי עיקר הדין דכל היכא דאמרה לא ניחא לי ציצם לא מיצם לה צעל כרחה, ואילו צסו"ד מצואר דמהך קרא ילפי דנפלה לפני מוכה שחין אין חוסמין אותה להפסידה כתובתה [וכתשו' הגאונים ה"ל] וכך דינא הוי דוקא צמוכה שחין.

ונראה לזאר, דהנה צגמ' (ה צ) דרשי ויצמה על כרחה הרי דהיצמה משועצדת ליצם להתייצם, ויש לחקור האם יסוד כך שיעצוד הוי מכח מלות היצום או מכח שיעצודי האישות.

לה ונוטלת כתובתה עכ"ל, ויעוין צחי' הגרנ"פ (א' מה) דמשמע מדצרי הרמז"ס דפירש כך דינא דאין חוסמין לענין כתובה, דאף דיצמה שחין רולא להתייצם דינה כמורת ואין לה כתובה וכמ"ש הרמז"ס (צ"י) מ"מ היכא דנפלה לפני מוכה שחין אית לה כתובה, וכן נראה מדצרי המגיד משנה דרק צה"ד הביא להך מימרא דיצמה שנפלה לפני מוכה שחין אין חוסמין אותה יעו"ש.

ובן מצואר לכאורה צתשובות הגאונים (המדה גנוזה ס' פה, תשו' רב נערונאי גאון) וז"ל ושאלתם למיפשע לכוון כל מילי דשומרת יצם כך ראינו, אשה שהכניסה נדוניה לצעלה צין כפלוחו וצין שלא כפלוחו ומת צעלה ונפלה לפני יצם צין גדול צין קטן צין שרולא להתייצם צין שאינה רולא להתייצם ורלתה למרוד ציצם, נדוניה שלה היא ואוכלת ממנו ואין לריכה שלישי, דהכי אמרינן (כתובות סד א) כותצין אגרת מרד על ארוסה ואין כותצין אגרת מרד על שומרת יצם, וכל הנך תיוצתא וכל הנך שינויי, והא דאמר רב ששת משום ר' אליעזר צן עזריה מנין ליצמה שנפלה לפני מוכה שחין שחין חוסמין אותה ודייקי לכוון מינה טעמא דמוכה שחין הא יצם שלם חוסמין אותה, הני מילי מה שכותצ לה כתובה משלו אצל נדוניה שלה צרשחה היא ואין לו רשות ליצם עליה כל עיקר ואין לריכה שלישי וכל מה שתרלה תעשה צו עכ"ל, ומצואר לכאורה דעיקר דינא דאין חוסמין נאמר כלפי הכתובה.

אך צבר תמה הגרנ"פ שם דהא שיטת הרמז"ס דכתובה דרבנן [וכמ"ש (פ"י

לכופה להתייצב, אך מ"מ חוסמין טענותיה לענין דדיינין לה כמורדת ומפסדת כתוצאה, אך אכ"ג עיקר הכ דינא דאין חוסמין [דנאמר צו דאינה משועבדת מכח המלוא] הוי בכל גוונא ואף ציבס שלם, ומעתה מיושבים היטב דברי הרמב"ם, דאף איבו מפרש דעיקר הכ דינא דאין חוסמין נאמר גם ציבס שלם לענין דאין כופין אותה להתייצב, דגלי לן קרא דדינה כאשה עם צעלה.

[ועיקר הדין דעונת מאים עלי מפסדת כתוצאה, אף דצכה"ג אינה משועבדת כמצואר צלשון הרמב"ם (פ"ד מאישות ה"ח) אם אמרה מאסתיבו ואיני יכולה לבצעל לו מדעתי כופין אותה להוליא לשעתו לפי שאינה כשצויה שתצעל לשנוי לה ותלא צלא כתוצה כלל עכ"ל, היינו משום דחייב כתוצה אינו אלא היכא דאיבו מגרשה מעלמו והפסקת האישות הוי מחמתו, משא"כ היכא דהגירושין הוי מחמת לתא דידה ליתא לעיקר חיוב כתוצה, והיכא דאמרה מאים עלי חשיב דהגירושין מחמתה [ויעוין צרמב"ם (פ"ד מאישות ה"ו) מי שזינת תחת צעלה אין לה כתוצה לא עיקר ולא תוספת ולא אחד מתנאי כתוצה שהרי מעשיה גרמו לה להאסר על צעלה עכ"ל וע' רש"י (לקמן ק"ג א) צטעמא דממאנת אין לה כתוצה דהא צעל כרחו נפקא] ויעוין עוד צלשון הרמב"ם (ב"ב אישות שם צס"ד) משא"כ צמוכה שחין דאיבו לא חזי לאישות חשיב דהגירושין מחמתו ולהכי מחויב צכתוצה.]

ונראה דמסבא ס"ד דינא דויצמה על כרחה הוי מחמת מלות היצום, וממילא הוי מלי לייצמה צעל כרחה ממש ואף צעונת מאים עלי ואף צנפלה לפני מוכה שחין [וז"ל הרשב"א ופי' אין חוסמין שחין מסתמין טענותיה ואין כופין אותה להתייצב ואח"כ יכפוחו להוליא צגע כדי לקיים מלות יצום עכ"ל] אך מהך דרשא דאין חוסמין ילפי' דאין היצמה משועבדת מכח מלות היצום, אלא רק מכח שיעבודי האישות, דיצם צמקום צעל קאי, וכשם דהאשה משועבדת לצעלה ה"נ היצמה משועבדת ליצם, ומעתה דינה ככל אשה דעלמא, דהיכא דמורדת על צעלה צעלמא מפסדת כתוצאה [ודינה לכל דבר כאשה המורדת על צעלה וכדכיל הרמב"ם (צ"ב מייצום והוליא ה"ו) יצמה הראויה ליצום שלא רת להתייצב דינה כדין מורדת על צעלה, והיינו כמצואר צרמב"ם (פ"ד מאישות ה"ח – ה"צ) דאי מרדה משום דמאים עלה תלא צלא כתוצה מיד ואי מרדה כדי לצערו דינה ככל דין מורדת, וכמצואר להדיא צרמב"ם שם (ה"צ) וכן יצמה שלא רת להתייצב כדי לצערו כסדר הזה עושין להן עכ"ל וצכה"ג אין כופין לחלוץ אלא אחר י"צ חודש] והיכא דצעלה מוכה שחין דכה"ג צעלמא תלא ותעול כתוצה ה"נ הכא נועלת כתוצאה.

והא דנקט רב ששת דינא דאין חוסמין צנפלה לפני מוכה שחין, היינו משום דצכהאי גוונא אין חוסמין טענותיה כלל אף לענין הפסד הכתוצה, משא"כ צנפלה לפני יצם שלם, נהי דאין חוסמין טענותיה לענין